

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Середюк Катерини Володимирівни
на тему *«Організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств»*, подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

1. Актуальність теми та предмету дослідження. Повоєнна відбудова України спричинила небувале зростання обсягів будівництва, поставивши перед галуззю дві взаємопов'язані проблеми: жорсткий кадровий дефіцит і необхідність швидкого залучення стійкого фінансування. За таких умов саме соціальні гарантії стають центральним елементом корпоративної соціальної відповідальності, який може забезпечити збереження кваліфікованих працівників, підвищити їхню продуктивність і формування довіру територіальних громад до забудовників.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Середюк К. В. зумовлена нагальною потребою у формуванні науково обґрунтованого та практикоорієнтованого підходу до реалізації соціальної складової корпоративної відповідальності суб'єктів господарювання будівельної галузі. В умовах воєнного стану, трансформаційних зрушень у національній економіці та загострення викликів у сфері соціально-трудова відносин, особливої ваги набуває розроблення ефективного організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити стійкість соціального середовища підприємств, підвищити рівень соціального захисту працівників та сприяти забезпеченню сталого розвитку галузі. Наукова значущість обраного предмета дослідження - теоретико-методичних засад і прикладного інструментарію формування та реалізації організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій (ОЕМЗСГ) у системі корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) - полягає у прагненні дисертантки не лише систематизувати та поглибити наявні наукові підходи, а й сформулювати нові наукові конструкти, що інтегрують економічну, соціальну, екологічну та управлінську компоненти КСВ. Таким чином, вибір теми дисертаційної роботи повністю відповідає актуальним державним і галузевим пріоритетам, спрямованим на формування конкурентоспроможної, соціально відповідальної та рефективної будівельної галузі. Розроблення і впровадження комплексного організаційно-економічного механізму дозволить підвищити стійкість внутрішнього соціального середовища підприємств, скоротити витрати, пов'язані з плинністю кадрів, та уможливити доступ до зовнішнього фінансування, що базується на вимогах ESG.

2. Оцінка зв'язку роботи з науковими планами і тематикою досліджень. Дисертаційне дослідження має безпосередній зв'язок з науковими програмами, що реалізуються в Київському національному університеті будівництва і архітектури, зокрема на кафедрі економічної теорії, обліку та

оподаткування. Зміст дисертації логічно вписується в тематику фундаментальних і прикладних досліджень, що проводилися в межах таких науково-дослідних тем:

- «Проблеми генезису економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0120U000356);

- «Удосконалення організації та методології обліку, аудиту та оподаткування в умовах формування економіки інтелектуально-інноваційного капіталу» (№ держреєстрації 0119U000533).

Результати дослідження здобувачки органічно інтегруються у зазначені теми, розширюючи їх за рахунок поглиблення напрямів, пов'язаних із соціальним виміром діяльності будівельних підприємств, механізмами реалізації корпоративної соціальної відповідальності, а також формуванням ефективних моделей використання інтелектуально-інноваційного капіталу через забезпечення соціальних гарантій персоналу в умовах нестабільного економічного середовища. Таким чином, дисертаційна робота не лише логічно пов'язана з науковими розробками кафедри, але й слугує важливим теоретико-прикладним внеском у розвиток наукової школи управління в будівництві.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності одержаних результатів і висновків дослідження. Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств можливе за умови інтеграції інституційних, економічних, організаційних, інформаційно-технологічних та соціально-партнерських компонентів у єдину функціональну модель, адаптовану до умов турбулентного середовища.

Достовірність наукових положень та висновків дисертаційної роботи обґрунтовано застосуванням широкого спектру методів дослідження, серед яких: економіко-статистичний аналіз, таксономічне моделювання, методи експертних оцінок, структурно-динамічний аналіз, системний підхід до оцінки ефективності соціальних програм. Вагомим є використання інтегральних індексів, «дерева відмов» для виявлення критичних точок у системі соціального захисту, а також трирівневої моделі ієрархічного оцінювання соціальних гарантій. Застосування багаторівневої діагностики, таксономічного аналізу, елементів ESG-менеджменту та концепції «гнучких» соціальних пакетів FlexChoice забезпечує високий рівень наукової новизни і практичної значущості дослідження.

Методичне підґрунтя дослідження включає:

- сучасну економічну діагностику стану забезпечення соціальних гарантій;
- побудову KPI та BSC-системи соціальної ефективності підприємства;
- інтеграцію ESG-факторів у практику корпоративного управління;
- механізми впровадження індивідуалізованих соціальних пакетів (FlexChoice).

Результати дослідження підкріплені емпіричними даними, зібраними на прикладі п'яти будівельних підприємств України, що дозволяє верифікувати одержані висновки в реальному економічному середовищі. Запропоновані підходи мають прикладне значення, підтверджене впровадженням окремих

розробок у практику господарської діяльності. Таким чином, сформоване методологічне підґрунтя дослідження забезпечує аналітичну верифікацію відповідності між стратегічними цілями підприємства в межах КСВ та функціональною структурою соціальних гарантій, що інтегруються в управлінську політику будівельних компаній.

4. Відповідність змісту і структури роботи вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 - «Економіка». Структура роботи є логічною, внутрішньо узгодженою, повністю відповідає сформульованій меті дослідження та забезпечує послідовне розкриття його завдань.

У *першому розділі* дисертації проведено ретельний аналіз науково-теоретичних підходів до визначення сутності корпоративної соціальної відповідальності, місця соціальних гарантій у її структурі, а також теоретичних засад формування організаційно-економічного механізму їх забезпечення. Авторка обґрунтувала сучасний категоріальний апарат, запропонувала концепцію OEMЗСГ у межах КСВ, розкрила його функціональну побудову та специфіку реалізації в будівельній галузі. Заслуговує на увагу також узагальнення галузевих особливостей соціального забезпечення в умовах дії внутрішніх і зовнішніх ризиків, зокрема викликаних воєнними подіями.

Другий розділ має прикладну спрямованість і присвячений формуванню діагностичного базису оцінювання рівня забезпеченості соціальних гарантій на будівельних підприємствах. Авторкою впроваджено таксономічний підхід до кількісної оцінки дотримання соціальних гарантій, розроблено модель оцінювання із застосуванням індексного ранжування, анкетування персоналу, аналізу умов праці, доступу до медичних і соціальних послуг. Значну увагу приділено аналізу емпіричних даних, зібраних на прикладі п'яти підприємств, що забезпечує верифікацію і практичну придатність отриманих висновків.

У *третьому розділі* обґрунтовано стратегічні напрями удосконалення OEMЗСГ в системі КСВ будівельних підприємств. Авторка запропонувала функціонально-структурну модель впровадження соціальних гарантій з урахуванням принципів ESG-менеджменту, адаптивну концепцію індивідуалізованих соціальних пакетів FlexChoice, а також інструментарій цифрового супроводу реалізації політики соціальної відповідальності. Важливо, що ці розробки враховують чинники кризових ситуацій, зокрема виклики, пов'язані з воєнним станом, що свідчить про актуальність і практичну адаптивність запропонованих підходів.

Загалом, дисертаційна робота відзначається високим рівнем наукової системності, відповідністю структурних компонентів логіці дослідження, повнотою аналізу предметної сфери та належним рівнем узагальнення результатів, що повністю відповідає вимогам до дисертацій докторів філософії в галузі економіки.

5. Виокремлення провідних наукових інновацій. Оцінка наукової новизни дисертаційної роботи за складовими «удосконалено», «дістало подальшого розвитку». Дисертаційне дослідження характеризується високим ступенем наукової новизни, що підтверджується як створенням принципово нових підходів до формування організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств, так і поглибленням та розвитком наявних теоретичних і методичних положень.

Удосконалено:

- організаційно-економічний механізм забезпечення соціальних гарантій, який структуровано на п'ять взаємопов'язаних блоків: інституційний, економічний, організаційний, інформаційно-технологічний та соціально-партнерський. Відмінністю від існуючих підходів є врахування традиційних і додаткових рівнів відповідальності (екологічного, соціально-трудового, громадянського, антикризового), що відображають специфіку воєнного періоду;

- методичний інструментарій оцінки рівня дотримання соціальних гарантій, заснований на трирівневій ієрархічно-індексній моделі з таксономічною логікою групування показників. Запроваджено інтегральну оцінку, шкалу інтерпретації та систему локальних індексів, що дозволяють здійснювати комплексну кількісну і якісну діагностику;

- концептуально-методичний підхід до оцінки ефективності функціонування OEMЗСГ, представлений у вигляді моделі прикладного діагностичного базису, яка включає етапи правового аналізу, моніторингу середовища, оцінювання внутрішніх політик, дослідження очікувань стейкхолдерів та ідентифікації ризиків. Такий діагностичний базис має значне прикладне значення для розвитку теорії організаційно-економічного забезпечення соціальних стандартів у корпоративному секторі. Його застосування дозволяє не лише оцінити рівень КСВ, наданих соціальних гарантій, а й встановити безпосередній зв'язок соціальної відповідальності з економічною результативністю підприємства;

- методичний підхід до оцінювання стану соціальних гарантій у системі КСВ будівельних підприємств, що базується на аналізі організаційних, економічних, фінансових, правових та контрольних інструментів і забезпечує повний цикл реалізації соціальних програм - від планування до моніторингу та коригування;

Дістало подальшого розвитку:

- категоріальний апарат КСВ, зокрема запропоновано розширення піраміди Керролла шляхом інтеграції додаткових рівнів відповідальності - екологічної, громадянської, антикризової, що адаптує класичну модель до українських реалій;

- визначення організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій як системи взаємопов'язаних принципів, методів, важелів та інструментів, що добровільно застосовуються підприємством для імплементації соціально-відповідальної поведінки;

- методику впровадження ESG-практик у будівельну галузь України в умовах воєнного та поствоєнного періодів, що охоплює поетапну концептуальну модель із передпроектною екологічною оцінкою, соціальним

залученням громад, корпоративним контролем і нефінансовою звітністю, доповнену алгоритмом оцінювання рівня реалізації ESG на основі кількісних і якісних індикаторів та управлінського зворотного зв'язку, уточненою класифікацією переваг і проблем застосування з урахуванням антикризового (військового) виміру, а також механізмом державного стимулювання через податкові преференції, «зелений» фінансовий скринінг і пріоритетний доступ до фондів відбудови з метою досягнення мультиплікативного ефекту сталого розвитку.

- концепцію інтеграції соціальних гарантій у внутрішню та зовнішню політику корпоративної соціальної відповідальності будівельних підприємств, реалізація якої пропонується здійснювати через механізм професійного самоврядування. Така концепція дозволяє узгодити внутрішні стандарти соціального захисту працівників із зовнішніми соціальними зобов'язаннями бізнесу, що сприяє підвищенню загальної ефективності КСВ-ініціатив;

- методико-прикладний інструментарій індивідуалізації соціальних гарантій (FlexChoice), що дозволяє враховувати диференційовані потреби працівників за допомогою балів соціальної вибірковості та персоніфікованого підходу до формування пакету гарантій;

Загалом, дисертація демонструє високий ступінь наукової новизни як у розробці категоріального апарату, так і в емпіричному наповненні аналітичного інструментарію, що суттєво збагачує теорію та практику економіки праці, соціальної політики та корпоративного управління.

6. Висновок щодо наукової новизни дисертаційної роботи в цілому.

Наукова новизна дисертації полягає у комплексному та інноваційному осмисленні процесів формування організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій в системі корпоративної відповідальності будівельних підприємств, з урахуванням сучасних соціально-економічних, інституційних і безпекових викликів. У роботі здійснено наукове узагальнення й удосконалення теоретико-методичних підходів до економічної діагностики соціальної складової діяльності підприємств. Вперше запропоновано авторську багаторівневу модель оцінювання ефективності механізму забезпечення соціальних гарантій, адаптовану до умов воєнного та післявоєнного періодів, з урахуванням ESG-принципів, ризик-орієнтованого зонування ринку праці та практик гнучкої соціальної підтримки персоналу (FlexChoice).

Застосування концепції «інтегрованої корпоративної відповідальності» та розширення класичної структури КСВ дозволило по-новому осмислити роль соціальних гарантій у системі стратегічного управління будівельними підприємствами. Запропоновані методики, інструменти та моделі є принципово новими і доповнюють науково-методичну базу спеціальності 051 «Економіка».

7. Висновок щодо практичної цінності дослідження.

Практична цінність дисертаційного дослідження Середюк К.В. полягає у розробці та впровадженні дієвого організаційно-економічного механізму забезпечення соціальних гарантій у системі корпоративної відповідальності будівельних

підприємств, адаптованого до умов воєнного часу, загроз соціальної вразливості та потреб персоналу.

У роботі запропоновано низку прикладних інструментів, які можуть бути використані управлінськими структурами будівельних підприємств у практичній діяльності, зокрема:

- концептуальну модель формування та реалізації корпоративної соціальної відповідальності з інтеграцією соціальних гарантій на рівні стратегічного управління;

- методику багаторівневої оцінки ефективності механізму забезпечення соціальних гарантій, що включає формалізовані критерії, шкали оцінювання та систему управлінських індикаторів;

- модель індивідуалізації соціальних пакетів (FlexChoice), орієнтовану на персоніфіковані потреби працівників з урахуванням обмежених ресурсів підприємства та ризиків середовища;

- алгоритм моніторингу ESG-комплаєнсу будівельних компаній із застосуванням цифрових показників нефінансової звітності;

- систему коригувальних коефіцієнтів, що дозволяє адаптувати управлінські рішення з урахуванням регіонального рівня безпекових загроз, індексу відновлення будівельної активності та змін цінової ситуації на ринку нерухомості.

Практичне значення результатів дисертації підтверджене їх успішною апробацією та впровадженням у діяльність низки будівельних підприємств, зокрема ПП «VIP-ЗАХІДБУД», ТОВ «Д-І-М», ТОВ «Демі-Луне», а також у межах партнерської взаємодії з ГО «Інститут формування та розвитку громадянського суспільства «Цифрове віче».

Запропоновані авторкою методики і моделі є універсальними у застосуванні й можуть бути адаптовані для побудови соціально орієнтованих систем управління в інших секторах економіки, де актуальним є забезпечення соціальної відповідальності бізнесу.

8. Висновок щодо особистого внеску здобувачки та повноти відображення змісту дослідження у друкованих працях. Оцінка змісту роботи на відповідність вимогам академічної доброчесності. Усі результати, викладені в дисертаційній роботі Середюк К.В., є результатом її особистого наукового пошуку, що підтверджується як змістом дослідження, так і відповідними публікаціями. Здобувачка самостійно сформулювала мету, завдання, наукову гіпотезу, обґрунтувала методичні підходи, провела власні розрахунки, узагальнення та впровадження результатів дослідження.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 20 наукових працях, що свідчить про належний рівень апробації наукових результатів і відповідність вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Зокрема, авторкою оприлюднено 5 статей у наукових фахових виданнях України, включених до переліку категорії «Б» МОН України, 1 статтю у фаховому періодичному науковому виданні держави-члена Європейського Союзу, 3 публікації в українських наукових рецензованих

виданнях та 11 тез доповідей у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

У дисертації використано лише ті результати співавторських публікацій, які є безпосереднім особистим внеском здобувачки, що відповідає вимогам до дотримання авторських прав. Це підтверджує високий рівень наукової самостійності. Робота виконана з дотриманням вимог академічної доброчесності. Перевірка у системах Anti-Plagiarism та StrikePlagiarism показала рівень текстових збігів 7,79 %, що перебуває в межах допустимих норм. Усі запозичення належним чином оформлені з посиланням на відповідні джерела, що свідчить про коректне використання наукової інформації інших авторів.

9. Зауваження по роботі, рекомендації щодо напрямів подальших досліджень здобувачки. У процесі ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Середюк К.В. та її науковими публікаціями виявлено низку редакційних і дискусійних моментів, які не знижують загальної якості дослідження, проте заслуговують на увагу для подальшого поглиблення тематики:

1) у підрозділі 1.1 доцільно було б глибше обґрунтувати дефініцію «соціальні гарантії в системі КСВ» з урахуванням подвійної природи таких гарантій – як елементу трудових прав та складової стратегічного управління людським капіталом у будівництві;

2) у підрозділі 3.2 (с.194-218) у контексті CSRD та ESRS варто було хоча б коротко зазначити, які саме блоки стандартів (S1, S2 тощо) інтегруються у запропонований OEMЗСГ. Це продемонструвало б прив'язку дисертації до конкретних європейських вимог. Також бажано було б акцентувати увагу на методичних аспектах та перевагах розробленого OEMЗСГ саме у будівельній сфері, порівняно з іншими галузями, враховуючи високий рівень ризику та нестабільність ринку;

3) у третьому розділі (с.174-193) варто детальніше окреслити, які саме управлінські інструменти та організаційно-економічні важелі використовуються для забезпечення дієвості запропонованого механізму, а також які саме повноваження і функції несуть за собою ключові стейкхолдери;

4) у фінальній частині третього розділу доцільно було б розмежувати функціональне призначення окремих елементів механізму (індикатори, важелі впливу, нормативна база) відповідно до етапів реалізації КСВ у будівельних підприємствах, а у загальних висновках варто було чіткіше акцентувати на перевагах запропонованої моделі механізму соціальних гарантій з позиції її впливу на репутаційний капітал будівельного підприємства, плинність кадрів та економічну ефективність;

5) описані у розділі 3.3. «гнучкі пакети FlexChoice» видаються перспективними, однак бракує згадки, як оцінюється їхня ефективність після впровадження (опитування, KPI-моніторинг, пілотні проєкти). Короткий опис фази «Plan-Do-Check-Act» посилив би практичну цінність.

6) у дисертації уживається термін «соціальна стабільність» (с.188), що є вагомим умовою кадрової безпеки, але не розкривається, через які індикатори вона вимірюється. Доцільно зазначити, чи йдеться про коефіцієнт плинності

кадрів, індекс задоволеності або інші КРІ, що спростило б відтворюваність методики. Перспективним напрямом подальших наукових розвідок, на думку рецензента, доцільно вважати розробку інтегрального індексу соціальної стабільності будівельного підприємства, який би поєднував кількісні та якісні показники ефективності реалізації соціальних гарантій у системі КСВ.

10. Загальний висновок. Дисертаційна робота Середюк Катерини Володимирівни є завершеним самостійним науковим дослідженням, що відзначається високим рівнем актуальності, новизною наукових положень, ґрунтовністю методичного апарату, належною теоретичною аргументацією та практичною значущістю отриманих результатів. У роботі запропоновано ефективні підходи до формування та реалізації механізму забезпечення соціальних гарантій у контексті корпоративної соціальної відповідальності, адаптовані до специфіки функціонування будівельних підприємств в умовах соціально-економічної нестабільності.

За структурою, змістовним наповненням, ступенем наукової обґрунтованості, оформленням і рівнем апробації результати дисертаційної роботи відповідають вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, визначеним «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40.

Враховуючи викладене, вважаю, що дисертація Середюк Катерини Володимирівни заслуговує на позитивну оцінку, а її авторка - на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»).

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки будівництва
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Яна ЛОКТІОНОВА

Підпис Локтіонової Яни Федорівни засвідчую

Вчений секретар Вченої ради
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Микола КЛИМЕНКО